



Satversmes tiesa

Kopsavilkums

Lieta Nr. 2022-34-01

05.10.2023.

---

Normas, kas nosaka minimālo ienākumu sliekšni un tā  
pārskatīšanas periodu, neatbilst Satversmei

---

Satversmes tiesa 2023. gada 5. oktobrī pasludināja spriedumu lietā Nr. 2022-34-01 “Par Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 33. panta pirmās daļas un likuma “Par sociālo drošību” 2.<sup>2</sup> panta otrās un trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 109. pantam”.

APSTRĪDĒTĀS NORMAS

- Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 33. panta pirmā daļa (redakcijā, kas bija spēkā no 2021. gada 1. janvāra līdz 2023. gada 30. jūnijam) noteica:  
“Garantētais minimālais ienākumu sliekšnis ir 109 *euro* pirmajai vai vienīgajai personai mājāsaimniecībā un 76 *euro* pārējām personām mājāsaimniecībā.”
- Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 33. panta pirmā un otrā daļa (redakcijā, kas ir spēkā no 2023. gada 1. jūlija) nosaka:  
“(1) Minimālo ienākumu sliekšņus sociālās palīdzības sniegšanai nosaka procentuālā apmērā, noapaļotus līdz veseliem *euro*, no Centrālās statistikas pārvaldes tīmekļvietnē publicētās minimālo ienākumu mediānas uz vienu ekvivalento patērētāju mēnesī (turpmāk – ienākumu mediāna).  
(2) Garantēto minimālo ienākumu sliekšnis ir 20 procenti no ienākumu mediānas.”
- Likuma “Par sociālo drošību” 2.<sup>2</sup> panta otrā daļa un trešā daļa (redakcijā, kas bija spēkā no 2021. gada 1. janvāra līdz 2023. gada 30. jūnijam) noteica:  
“(2) Minimālo ienākumu sliekšnis nav zemāks par 109 *euro*.  
(3) Minimālo ienākumu sliekšņus pārskata vienlaikus ne retāk kā reizi trijos gados.”

- Likuma “Par sociālo drošību” 2.<sup>2</sup> panta otrā daļa un trešā daļa (redakcijā, kas ir spēkā no 2023. gada 1. jūlija) nosaka:  
“(2) Minimālo ienākumu sliekšnis nav zemāks par 20 procentiem (noapaļots līdz pilniem *euro*) no Centrālās statistikas pārvaldes tīmekļvietnē publicētās minimālo ienākumu mediānas uz vienu ekvivalento patērētāju mēnesī (turpmāk – ienākumu mediāna). Līdz kārtējā gada 1. februārim Centrālās statistikas pārvalde tīmekļvietnē publicē aktuālo ienākumu mediānu, un tā tiek ņemta par pamatu, nosakot minimālo ienākumu sliekšņa apmēru nākamajam gadam.  
(3) Minimālo ienākumu sliekšņus pārskata vienlaikus katru gadu 1. janvārī, ņemot vērā aktuālo ienākumu mediānu. Ja pārskata gadā aktuālā ienākumu mediāna nemainās vai samazinās, minimālo ienākumu sliekšņi paliek iepriekš noteiktajā apmērā.”

#### AUGSTĀKA JURIDISKA SPĒKA NORMAS

- Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. pants:  
“Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika.”
- Satversmes 109. pants:  
“Ikvienam ir tiesības uz sociālo nodrošinājumu vecuma, darbnespējas, bezdarba un citos likumā noteiktajos gadījumos.”

#### LIETAS FAKTI

Lieta ierosināta pēc divdesmit 13. Saeimas deputātu pieteikuma. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka, pieņemot apstrīdētās normas, likumdevējs neesot izpildījis pienākumu, pirmkārt, periodiski pārskatīt sociālās palīdzības apmēru; otrkārt, pamatoties uz tādu metodi, kas izriet no mērķa aizsargāt cilvēka cieņu un izlīdzināt sociālo nevienlīdzību; treškārt, nodrošināt ikvienai trūcīgai personai iespēju dzīvot cilvēka cieņai atbilstošu dzīvi. Likumdevējs esot pārkāpis labas likumdošanas principu, jo, pieņemot apstrīdētās normas, neesot ņēmis vērā Satversmes tiesas 2020. gada 25. jūnija spriedumu lietā Nr. 2019-24-03, 2020. gada 9. jūlija spriedumu lietā Nr. 2019-27-03 un 2020. gada 16. jūlija spriedumu lietā Nr. 2019-25-03.

#### TIESAS SECINĀJUMI

Satversmes tiesa secināja, ka sākotnēji apstrīdētās normas ir izteiktas jaunā redakcijā, tādēļ tās atzīstamas par spēku zaudējušām. Tomēr tai jāpārlicinās, vai ar

apstrīdētajām normām radītā tiesiskā situācija ir mainīta pēc būtības. Satversmes tiesa ņēma vērā, ka tā jau iepriekš ir vērtējusi garantēto minimālo ienākumu sliekšņa atbilstību Satversmes 1. un 109. pantam un atzinusi, ka minimālo ienākumu līmeņa noteikšana ir jautājums, kas saistīts ar valsts pienākumu izveidot tādu sociālās drošības sistēmu, kura nodrošina cilvēka cieņas aizsardzību, sociālekonomisko atšķirību izlīdzināšanu un valsts ilgtspējīgu attīstību. Satversmes tiesa atzina, ka minētais jautājums ir sociāli nozīmīgs un skar būtiskas sabiedrības intereses. Lai arī likumdevējs sākotnēji apstrīdētās normas ir grozījis, tās gan sākotnējā, gan jaunajā redakcijā paredzēja un joprojām paredz kārtību, kādā nosaka minimālo ienākumu sliekšni. Tādējādi gan sākotnēji apstrīdētās, gan jaunās apstrīdētās normas regulē vienas un tās pašas tiesiskās attiecības. Līdz ar to Satversmes tiesa lēma, ka tiesvedība lietā nav izbeidzama un ir vērtējama gan sākotnēji apstrīdēto, gan jauno apstrīdēto normu atbilstība Satversmes 1. un 109. pantam [9.1. un 9.2.].

Satversmes tiesa atzina, ka likumdevējs gan sākotnēji apstrīdētajās normās, gan jaunajās apstrīdētajās normās pats ir noregulējis būtiskākos ar minimālo ienākumu sliekšņa noteikšanu saistītos jautājumus un ir paredzējis objektīvu minimālo ienākumu sliekšņa noteikšanas metodi [14. un 15.]

Vērtējot, vai likumdevējs ir izpildījis pienākumu regulāri pārskatīt minimālo ienākumu sliekšni, Satversmes tiesa atzina, ka ar jaunajām apstrīdētajām normām ir nodrošināta minimālo ienākumu sliekšņa regulāra pārskatīšana, jo minimālo ienākumu sliekšnis tiek balstīts uz aktuālākajiem likumdevējam pieejamajiem datiem par ienākumu mediānu. Savukārt ar sākotnēji apstrīdētajām normām likumdevējs nebija nodrošinājis minimālo ienākumu sliekšņu regulāru pārskatīšanu, jo bija pieļāvis, ka minimālo ienākumu sliekšnis bija balstīts arī uz tādiem datiem par ienākumu mediānu, kas iegūti pirms pieciem gadiem. Tādēļ Satversmes tiesa atzina, ka sākotnēji apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 1. un 109. pantam [16.].

Attiecībā uz jaunajām apstrīdētajām normām Satversmes tiesa vērtēja, vai minimālo ienākumu sliekšņa noteikšanas kārtība kopā ar citiem sociālās drošības sistēmas pasākumiem ikvienai trūcīgai personai rada iespēju dzīvot cilvēka cieņai atbilstošu dzīvi. Tā pārbaudīja, vai garantēto minimālo ienākumu pabalsta apmērs kopā ar citiem atbalsta pasākumiem nodrošina Satversmes tiesas iepriekšējos spriedumos atzīto pamatvajadzību – pārtikas, apģērba, mājokļa, medicīniskās palīdzības un pamatizglītības, kā arī iespējas piedalīties sociālajā, politiskajā un kultūras dzīvē – apmierināšanu. Tiesa secināja, ka, lai arī likumdevējs ir noteicis atbalsta pasākumus

atsevišķu pamatvajadzību nodrošināšanai minimālā apmērā, tomēr nevar atzīt, ka kopumā ikvienai personai ir pieejams pietiekams atbalsts tai visu nepieciešamo pamatvajadzību apmierināšanai. Līdz ar to jaunajās apstrīdētajās normās noteiktā minimālo ienākumu sliekšņa noteikšanas kārtība kopā ar sociālās drošības sistēmas pasākumiem ikvienai trūcīgai personai nerada iespēju veidot cilvēka cieņai atbilstošu dzīvi. Tādēļ Satversmes tiesa atzina, ka arī jaunās apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 1. un 109. pantam [17.]

Satversmes tiesa vērsa uzmanību, ka joprojām nav izveidota tāda sociālās palīdzības sistēma, kas nodrošina pārredzamu atbalsta sniegšanu, lai gan pašvaldībām, gan politikas veidotājiem un likumdevējam būtu pieejama informācija par trūcīgām personām sniegtā atbalsta apmēru un efektivitāti. Tiesa secināja, ka, lai arī likumdevējs ir ieviesis izmaiņas sociālās palīdzības sistēmā, kas ir vērstas uz cilvēka cieņai atbilstošas dzīves nodrošināšanu un ir noteicis atbalsta pasākumus, kas nodrošina atsevišķu pamatvajadzību nodrošināšanu minimālā apmērā, tomēr kopumā joprojām nevar atzīt, ka tie ir pietiekami un efektīvi. Vienlaikus tā uzsvēra, ka sociālās palīdzības sistēmai ir jāpalīdz trūcīgām personām saviem spēkiem izkļūt no nabadzības slazda, tomēr tā nevar radīt tādus apstākļus, kas mazinātu trūcīgu personu vēlmi pašām līdzdarboties savu pamatvajadzību apmierināšanā un uzlabot savus dzīves apstākļus [18].

Tā kā Satversmes tiesa gan sākotnēji apstrīdētās normas, gan jaunās apstrīdētās normas atzina par neatbilstošām Satversmes 1. un 109. pantam, tai bija jālemj par brīdi, ar kuru minētās normas zaudē spēku. Satversmes tiesa secināja, ka sākotnēji apstrīdēto normu atzīšana par spēkā neesošām no to pieņemšanas brīža radītu tiesisko nestabilitāti un būtu pretēja sociālās palīdzības mērķim, tādēļ tā nevar atzīt sākotnēji apstrīdētās normas par spēkā neesošām no to pieņemšanas brīža. Savukārt attiecībā uz jaunajām apstrīdētajām normām tiesa secināja, ka likumdevējam ir jāievieš tāda sociālās palīdzības sistēma, kas nodrošina pārredzamu, efektīvu un mērķētu atbalsta sniegšanu. Turklāt izmaiņas ir jāsaskaņo ar valsts budžetu nākamajam saimnieciskajam gadam. Tādēļ tā atzina, ka ir nepieciešams un pieļaujams tas, ka jaunās apstrīdētās normas vēl noteiktu laiku paliek spēkā. Līdz ar to jaunās apstrīdētās normas Satversmes tiesa atzina par spēkā neesošām no 2025. gada 1. janvāra [19].

**Satversmes tiesa nosprieda:**

1. Atzīt Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 33. panta pirmo daļu (redakcijā, kas bija spēkā no 2021. gada 1. janvāra līdz 2023. gada 30. jūnijam) un likuma "Par sociālo drošību" 2.<sup>2</sup> panta otro un trešo daļu (redakcijā, kas bija spēkā no 2021. gada 1. janvāra līdz 2023. gada 30. jūnijam) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. un 109. pantam.

2. Atzīt Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 33. panta pirmo un otro daļu (redakcijā, kas ir spēkā no 2023. gada 1. jūlija) un likuma "Par sociālo drošību" 2.<sup>2</sup> panta otro un trešo daļu (redakcijā, kas ir spēkā no 2023. gada 1. jūlija) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. un 109. pantam un spēkā neesošu no 2025. gada 1. janvāra.